

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 27-től november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig
Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Ház

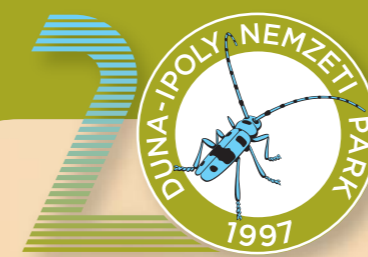
Látogatható: február 2-től november 27-ig, K-Szo. 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczy Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Cincér

HOMOKPUSZTÁK, LÖSZPUSZTÁK TRÓPUSI MADARA: A GYURGYALAG

• *Budapest keleti „örhegye” a Küdői-hegy*

• *Lovasok a védett területeken – kibékíthető ellentét?*

• *A Budaörsi kopárokön végzett munkák - interjú*

tartalom

1

ZÖLD HÍREK

3

AZ ÉV FAJAI

4

PROGRAMAJÁNLÓ

6

A KÜDŐI-HEGY

8

LOVASOK A VÉDETT TERÜLETEKEN

9

INTERJÚ
Kiss Gyulával

10

GYURGYALAG

12

CINCÉR KÁZMÉR

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

1-16: Bemutatóhelyeink

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2017
Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: Csonka Péter: gyurgyalag
További fotók készítői: dr. Hegyi Zoltán,
Szénási Valentin, Selmeczi Kovács Ádám, Kiss Gyula,
Klébert Antal, Kiss Gyula, DINPI Archívum
Illusztráció, kiadvány- és rejtvénytérkép készítés: Kiss Maja
Nyomdai kivitelezés: MAM Tanácsadó Kft.

A lapszám megjelenését a „Szárzgyepek megőrzése Közép-Magyarországon” című (LIFE12 NAT/HU/001028) LIFE+ program támogatta.

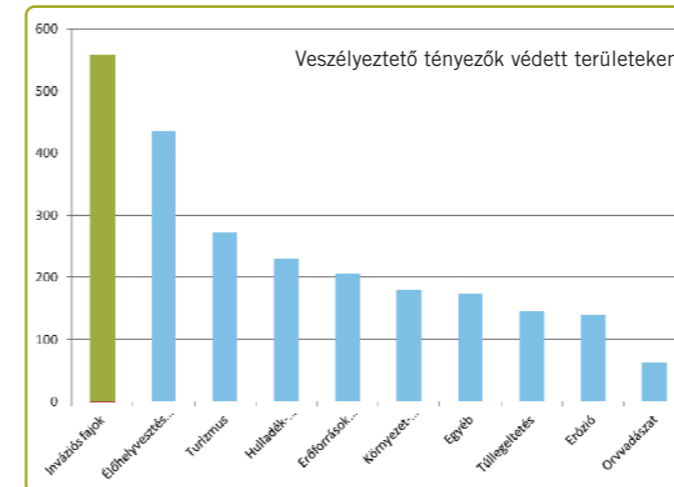
Ingyenes terjesztésű kiadvány, mely környezetbarát, újrahasznosított papírra készült.

Zöld hírek

A TERMÉSZETVÉDŐK SZERINT A VÉDETT TERÜLETEKRE A LEGNAGYOBB VESZÉLYT AZ ÖZÖNFAJOK JELENTIK

Tavaly ősszel kérdőívet küldtünk a védett területeken dolgozó természetvédelmi öröknek, nemzeti parkosoknak. Az első kérdés az volt, hogy mit tartanak természetvédelmi szempontból a legnagyobb veszélynek az általuk kezelt területen. A 144 védett területről érkezett válaszokat összesítve kiderült, hogy a legsúlyosabb veszélyeztető tényező az invazív növény- és állatfajok terjedése, ezt követi az élőhelyek eltűnése, fragmentálódása.

Közönséges denevérek párban

EGYRE TÖBB DENEVÉR TELEL AZ ELHAGYATOTT BÖRZSÖNYI BÁNYÁKBAN

Munkatársaink az idei évben is elvégezték a börzsönyi bányatárók átvizsgálását, a teletlő denevérállományok összehesztését. Összesen 9 potenciális denevérszálláshelyet néztünk át. Idén – talán a hideg téli időjárás miatt – rekord számú denevért találtunk a Lukácsszállási-táróban, mely a legjelentősebb téli denevérszálláshely a Börzsönyben. Az itt talált 464 denevérből 437 állat kis patkósdenevérenek bizonyult, de rajtuk kívül találtunk még közönséges denevéreket, nagy patkósdenevéreket, vízi denevéreket és néhány horgasszörű, csonkafülű és nagyfülű denevért is. Tavaly 2 tárórendszer is denevérbarát módon zártunk le, ez a beavatkozás minimálisan korlátozza annak veszélyét, hogy a teletlő denevéreket bármi megzavarja. Említésre méltó, hogy a frissen lezárt szokolyai Vas-bányában összesen 57 teletlő denevért találtunk, melyek 8 különböző fajhoz tartoztak. Összehasonlításképpen az elmúlt 10 évben az itt teletlő denevérek száma sosem haladta meg a 25-öt, és 4 fajnál több eddig még nem telelt ebben a bányában.

FOKOZOTTAN VÉDETT LEPKEFAJ KERÜLT ELŐ A VÉRTESBEN

Több év keresés után végre előkerült a Vértesben az Ankeraraszoló (*Erannis ankeraria*). A február végén, március elején rajzó éjjeli lepkét nem könnyű megtalálni a gyakorinak mondható sárgás tavaszi araszolók (*Agriopis marginaria*) között. Egy természetvédelmi örökből és lepkészekből álló lelkes csapat már évek óta járja a Vértes potenciális élőhelyeit, melyek jellemzően molyhos tölgyes bokorerdők. A kitartó munka meghozta a várt eredményt, hiszen március 9-én, a rajzási időszak végén, 2 példányt is sikerült megtalálni Gánt térségében. A további kutatómunka jövőre folytatódik.

24 ÓRÁS TÚLÉLŐTÚRA A BÖRZSÖNYBEN

Az idén 20 éves Duna-Ipoly Nemzeti Park új, 24 órás túlélőtúrákat szervez a Börzsöny szívébe. Természetvédelmi őrként dolgozó túravezetőinkkel közösen bepillantást nyerhetünk a hegység rejtett titkaiba. Kirándulásunk során letérünk a járt ösvényekről és zord, ám lélegzetelállító tájakat is bebarangolunk. Megismerjük az erdő gyógynövényeit, patakokból és forrásokból szerzünk vizet. A magunk rakta tűz mellett, magunk építette hajlékban éjszakázunk, túrafelszerelésünket a hátunkon cipeljük.

További információ: Sevcsik András, 06 30 238 0063, 06 27 585 625, sevcsik.andras@dinpig.hu

ÖNKÉNTESEK A TERMÉSZETVÉDELEMÉRT

2016 tavasza óta számos alkalommal nyújtottak igen hasznos segítséget azok az önkéntesek, akik a „Szárzgyepek megőrzése Közép-Magyarországon” című LIFE+ pályázat keretében vettek részt akciónapjainkon. Legtöbbször az iskolai közösségi szolgálatban bennünket választó középiskolai diákok, illetve a Szent István Egyetem hallgatói segítettek valamelyik pályázati terület élőhely-kezelési munkáiban. Télen és kora tavasszal az értékes és védett gyepekről kivágott bokrokat hordták össze halmokba, amivel lehetővé tették, hogy minél kevesebbszer kelljen gépjárművet használni ezeken az érzékeny területeken. Az év többi részében pedig tanösvények és turistautak mentén védőkorlátok építésével és festésével, költődődük kihelyezésével, valamint szemétszedéssel járultak hozzá a természet védelméhez.

REKORDSZÁMÚ BÉKAMENTŐ FARMOSON!

Idén rekordszámban fogadtunk önkénteseket, látogatókat a békamentő akciónkhoz. 43 oktatási intézményből érkeztek hozzánk ovisok és iskolások, és számtalan család is bekapcsolódott az akcióba. Megközelítőleg kétezer embernek tudtuk testközelből megmutatni a természet csodáit és a csodákra leselkedő, többnyire ember által okozott problémákat.

Mivel térségünkben márciusban is folytatódott a decemberben kezdődött, és azóta alig-alig enyhülő aszály, ezért összesen csak kevesebb mint tízezer békát sikerült „vödörtaxival” átszállítanunk a mocsárhoz. Ez a békamentés 2007 óta tartó történetének második legalacsonyabb eredménye. A mocsárban azonban szerencsére megfelelő vízviszonyok várták a kétéltűeket. Ez Igazgatóságunk egy korábbi projektjének köszönhető, amivel sikerült elérni, hogy a Hajta-patak ne csak elvezesse, hanem szükség esetén meg is tartsa az élet alapját biztosító vizeket.

Az év rovára:

a NAGY SZARVASBOGÁR (*Lucanus cervus*)

Európa legnagyobb termetű bogara, akár a 8 centimétert is eléri. A kifejlett bogarak rövid életűek, lárváik fejlődése azonban 5 évig is eltarthat a korhadó fagyökerek között, ahol kezdetben avarral, később pedig korhadó fával táplálkoznak. A nagy szarvasbogarat élőhelyeinek fogyatkozása veszélyezteti. Magyarországon védett, eszmei értéke 10 000 Ft.

Az év madara:

a TENGELIC (*Carduelis carduelis*)

Egyik legszínesebb és leggyakoribb pintyfélének, szinte kizárólag csapatosan látni. A hideg idő beálltával gyakran találkozhatunk vele a madáretetőkön. Régebben dekoratív külseje miatt kalitkamadárnak tartották, de már régóta védett faj. Eszmei értéke 25 000 Ft.

Az év emlőse:

a MOGYORÓS PELE (*Muscardinus avellanarius*)

Hossza 6–8 cm, hasonló méretű farkát sűrű szőr fedi. Nagy fekete szeme éjszakai életmódra utal. Ez az apró emlős nemcsak téli álmat alszik, hanem a nyári hőség ellen is alvással védekezik, nyári álomba merül. Kétféle fészke van: a 15 cm átmérőjű nyári fialófészkek faüregekben található, a földön vagy a föld alatt lévő téli fészkekben október végétől áprilisig alussza mély téli álmát. Eszmei értéke 50 000 Ft.

Az év kétéltűje:

a MOCSÁRI BÉKA (*Rana arvalis*)

Ennek a kétéltűnek legismertebb tulajdonsága, hogy a nászruhás hím teste kék színűvé válik. Népszerűen ezért kék békának is nevezik. Ez a jelenség március végén, április elején néhány hétig figyelhető meg. Nászidőszakon kívül viszonylag nehezen különböztethető meg a többi, ún. barna békától. Lápokat és mocsarakat kedvelő faj, hasonlóan a többi kétéltűhöz. Természetvédelmi oltalom alatt áll. Eszmei értéke 50 000 Ft.

Az év fája:

a VADALMA (*Malus sylvestris*)

Már évezredek óta fogyasztják savanyú, kicsi termését. Sokféle nemesített almafajtának az őse. Szinte egész Európában megtalálható.

Az év gombája: a VILÁGÍTÓ TÖLCSÉRGOMBA (*Omphalotus olearius*)

Ez a feltűnő, tölcséres, rókaavörös árnyalatú, mérgező gomba a fatönkék tövében, tuskóján csoportosan nő. Könnyű összetéveszteni az ehető sárga rókaagombával. Párás, meleg éjszakákon a tuskók felszínére nővő fonalak fel-felvillanó kékes fénnel világítanak – innen kapta nevét is.

Az év vadvirága:

a HÓVIRÁG (*Galanthus nivalis*)

A hóvirágok 20 fajából Magyarországon négygel találkozhatunk természetes körülmények között. Hazánkban a kikeleti hóvirág őshonos, de megtalálható a pompás hóvirág, a redőslévelű hóvirág és a levantei hóvirág is. Ahogy a neve is mutatja, még a havat is képes leküzdeni, a hórétegen át utat törve virágot bont és megörvendeztetni látványával a kikeletre várókat. Védetté nyilvánítását a hagymák nagyüzemi kitermelése tette szükségessé. Eszmei értéke 10 000 Ft.

Az év hala:

a HARCSA (*Silurus glanis*)

Földünk legnagyobb testű édesvízi halfaja a harcsa. Jellegzetes bajuszszálairól viszonylag könnyen felismerhető. Kisebb folyókban, folyamokban és állóvizekben is előfordulhat. Általában éjszaka vadászik, férgek, puhatestűek, rákok és halak mellett akár a vízre szálló madarakat is zsákmányul ejtheti.

Április Május

Április 29., szombat 10.00-15.00, Pilisszentiván
Virágzik a pilisi len!

A Szénások Európa Diplomás Terület számos egyedülálló kincset rejt magában, melyből a leghíresebb, a Földön csak itt élő pilisi len most látható virágzásban. ☀ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, 06 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Május 6., szombat 9.00-13.00, Csákvár
Orchideák lencsevége

Séta a Haraszt-hegyi tanösvényen, ahol a bíboros kosborokban, a nagy ezerjűvekben gyönyörködhetünk s közben meghatározuk az utunkba kerülő madarakat. A fényképezőgépet ne felejtésék otthon! ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Klébert Antal, 06 70 330 3854

Május 6., szombat 11.00-14.00, Királyrét
Hidegvérű túra

Kígyók, békák, szalamandrák, teknősök a madárdalos, virágtengerben úszó börsönyi erdőben. ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Sevcsik András, 06 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

Május 6., szombat 10.00-17.00, Budapest
MADARAK ÉS FÁK NAPJA a Jókai-kertben

Vezetett séták a Jókai-kertben, madárgyűrzési- és madárbemutató, Cincér Játsszóház, természetismereti vetélkedő, madárbarát kert program, Cincér piac és MME bolt, Nemzeti Parki Termék védjegyes vásár. ☀ ingyenes

☛ Apostol Nikolett, 06 30 531 9363, apostoln@dinpi.hu

Május 7., vasárnap 10.00-15.00, Nagykovácsi
MADARAK ÉS FÁK NAPJA - Madárdal a fák között

Miért énekelnek a madarak? Kikkel találkozhatunk erdeinkben? Hogyan segíthet nekik az ember a mindennapokban? Gyere és tudd meg túránkon, ahol a Budai-hegység legmagasabb pontjára is fel-sétálunk. ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, 06 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Május 7., vasárnap 11.00-12.00, Budapest
Kiskerti ornitológia – Interaktív előadás élő állatokkal

A Madarak és Fák Napja alkalmából ezúttal főként gyermekeknek ajánljuk "Picinke odú-zoo" nevű programunkat.

☀ 1400, 950 és 3500 Ft/fő

☛ Kremnicsán János, 06 30 408 4370, sashegy@dinpig.hu

Május 13., szombat 9.00-12.00, Dinnyés
MADARAK ÉS FÁK NAPJA a Madárdal tanösvényen

Túránkon elgondolkozhatunk, hogy miért is olyan fontosak számunkra a fák, a madarak, s madárdalt is tanulunk.

☀ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Május 13., szombat, 9.30-13.30, Ócsa
Fűben-fában – Gyógynövény-ismereti túra

Komsa Ildikó fitoterapeuta vezetésével ismerkedhetnek látogatóink a láprétek tavaszi gyógynövényeivel. A túra után bemutatót tartunk "Gyógynövények gyakorlata a konyhában" címmel. Bejelentkezés szükséges! ☀ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Verbőczi Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368, ocsaitajhaz@dinpig.hu

Május 14., vasárnap, Dabas
Dabason élnek orchideák?

Nem véletlen, hogy Dabas város címerét is egy orchideaféle, a szarvasbangó díszíti. A járt ösvényeket elhagyva igyekezünk megtalálni e ritka virágokat ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Verő György, 06 30 663 4638, verogy@dinpi.hu

Május 20., szombat 10.00-14.00, Nagykovácsi
A Szénásokat megismerni és megszeretni – Nagy Antal túra

Túránk alkalmával, szeretett Tóni bácsinkra emlékezünk. Festői szépségű utunk Nagykovácsiból Pilisszentivánra vezet. Bízunk benne, hogy Tóni bácsi szeretett madarai is elkísérik túránkat.

A távcsövet senki se hagyja otthon! ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, 06 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Május 20., szombat, 10.30-13.30, Budapest
Belépés engedéllyel! – A Sas-hegy felfedezése

Ezen a hosszú túránkon bejárjuk a Sas-hegyen található összes élőhelyet, olyan területekre is bepillantunk, ahová egy hagyományos tanösvénytúrán nem jutunk el. Előzetes regisztrációt kérünk! ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Kremnicsán János, 06 30 408 4370, sashegy@dinpig.hu

Május 27., szombat 10:00-12:00, Ócsa
Nyitott Műhely – Alkotó nap az Ócsai Tájházaiban

A Dabas és Térsége Kézműves Egyesület mesterség-bemutatója. Németh Béla bőrműves tart vásárral egybekötött kézműves bemutatót. ☀ tájházi belépővel 950, 600, 750 és 300 Ft/fő

☛ Verbőczi Gyuláné, Erika, 06 30 494 3368, ocsaitajhaz@dinpig.hu

Május 27., szombat 20:00-23:00, Királyrét
Fénycsapdázás

Rengeteg rovar éjszaka keresi párját – egy különleges lámpa segítségével csalogatjuk magunkhoz őket. A program a Hiúz Ház udvarában zajlik kis táborúzzal mellett. ☀ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Sevcsik András, 06 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

Május 27., szombat 10.00-11.30, Esztergom-kertváros
Zöldgyfok a Strázsa-hegyen

A természetvédelmi oltalom alatt álló Strázsa-hegyi tanösvényen megfigyelhető állatfajok közül az egyik leglátványosabb a zöldgyök, melynek hímjei ilyenkor, nászidőszakban azúrkék torokkal csalogatják magukhoz a nőstényeket. Előzetes bejelentkezés szükséges! ☀ 1500 és 750 Ft/fő ☛ dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614, esztergom@dinpig.hu

Június 3., szombat 18.00-21.00, Naszály
Fülemülék éjszakája

Ezen az estén az érdeklődők megismerkedhetnek a fülemülével, madárgyűrzési bemutatón különböző madarakat foghatnak, illetve éjszakai túrán belefedezhetnek az éjszakai állathangok világába. ☀ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Bátky Gellért, 06 30 583 8636, batky.gellert@dinpig.hu

Június 3., szombat, 11.00-12.30, és 14.00-15.30, Budapest
Ha eljő Rozál – A Sas-hegy hüllői

Vajon honnan kapta nevét a hegy egyik ékköve, a fokozottan védett haragos sikló? Milyen kígyó- és gyíkfajok fordulnak elő a hegyen? Túránkon fény derül a válaszokra. ☀ 1100, 850 és 700 Ft/fő

☛ Kremnicsán János, 06 30 408 4370, sashegy@dinpig.hu

Június 4., vasárnap, 10:00-13:00, Dabas
Dabason élnek orchideák?

Nem véletlen, hogy Dabas város címerét is egy orchideaféle, a szarvasbangó díszíti. A járt ösvényeket elhagyva igyekezünk megtalálni e ritka virágokat. ☀ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Verő György, 06 30 663 4638, verogy@dinpi.hu

Június 9., péntek 17.00-20.00, Budapest
Jókai kora, Jókai bora

Egykor Jókai Mór a svábhegyi vén fák alatt kertészkedett és alkotott nyaranta. Most szeretettel várunk ide minden érdeklődőt egy szakvezetéssel egybekötött sétára, beszélgetésre, valamint az azt követő borkóstolóra. Előzetes regisztráció szükséges! ☀ 3000 Ft/fő

☛ Sipos-Bartl Boglárka, 06 70 902 8203, rendezveny@dinpi.hu

Június 10., szombat 9.00-14.00, Pusztamarót
Túra a Gerecse szentélyébe (Pisznice)

A Gerecseben vezetett túránkon megismerkedünk Pisznice köfőjtőivel, történelmével, közeteivel, ősmaradványaival, valamint a különleges ritkaságairól méltán híres élővilágával.

☀ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Czumpf Attila, 06 30 663 4651

Június 10., szombat 10.00-11.30, Kisoroszi
Madárvilág a homokbuckák között

A Kisoroszi homokbuckák a korányon hazaérkező gyurgyalagok és parti fecskék költőhelye. Előzetes bejelentkezés szükséges!

☀ 1500 és 750 Ft/fő ☛ dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614, esztergom@dinpig.hu

Június 19-25., 19.30-22.30, Királyrét
Szentjánosbogaras séták Királyréten

Esti sétáinkon a szentjánosbogarak fényvel színezett nászrepülésében gyönyörködhetünk. ☀ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Sevcsik András, 06 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

2017. JÚNIUS 26 - 30. és JÚLIUS 3 - 7.
CINCÉR TÁBOR A PÁL-VÖLGYI KŐFEJTŐBEN (Budapest)

Csúszó-mászó barlangtúra, kézműves-foglalkozások, sziklafalmászás, kirándulások.

Napi háromszori étkezéssel. ☀ 30 000 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, 06 30 511 1802, becseik@dinpi.hu

További információ:
www.dunaipoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

☀ Részvételi díj ☛ Kapcsolat, bejelentkezés

* sorrendben: teljes árú, kedvezményes és csoportos/családi részvételi díjak

TERMÉSZETVÉDELEM A KÜDŐI-HEGYEN, avagy miért védjük Budapest keleti „őrhegyeit”

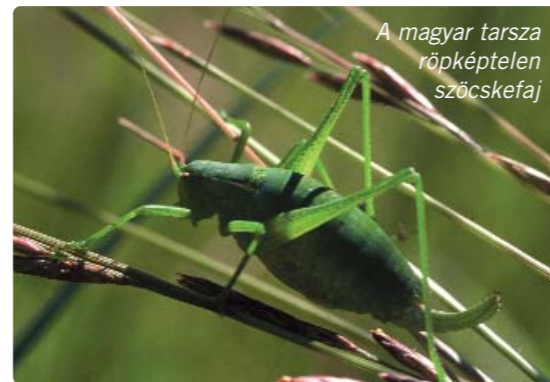
Kerepes város délkeleti határában található a Küdői-hegy, mely a közös európai természetvédelmi területek rendszerének, az úgynevezett Natura 2000 hálózatnak része. Neve csalóka, hiszen egyrészt nem hegyről, hanem egy 300 m alatti dombos területéről beszélünk, másrészt pedig a védett terület nem is a hegy egészét, hanem annak csak a leginkább érintetlenül maradt nyugati lejtőit foglalja magában. A mindössze 85 hektáros terület mégis jelentős természetvédelmi értéket képvisel. Kis kiterjedése ellenére több tucat védett növényfaj (pl. tavaszi hérics, leánykőkörcsin, janka tarsóka, piros kígyószisz) és számos, jelentős értéket képviselő állatfaj otthona. A három hazai fokozottan védett szöcskefaj közül kettőnek, a magyar tarsának és a Brunner-pókszöcskének jelentős állománya él a területen.

A korábban „Mogyorósnak” is nevezett területről Pesty Frigyes így írt 1864-ben: „A Mogyorós-völgy két hegy közt benyúló kaszáló s legelő. A hegynek egy részét Látó-hegynek nevezik, mivel innét az egész környéket a Dunáig belátni. A hegynek ezen a részén van a Látói csárda, az Isaszegről Pestre vivő főút mellett, másik részét Vár-hegynek nevezik. Széles platóján a népmonda szerint valaha vár volt, alatta falu feküdt.” Utóbbi terület, a péceli Várhegy már nem része az itt tárgyalt területnek, de a megmaradt természetes területek élővilága közötti hasonlóságot jól magyarázza, hogy a mára szigetszerűen szétválasztott területrészek akkor még egybefüggő élőhelyként uralták a területet.

Piros kígyószisz

Janka tarsóka

A magyar tarsza röpképtelen szöcskefaj

A 19. században még jelentősebb kiterjedésű legelők és kaszálók fokozatosan tűntek el az elmúlt másfél évszázadban. A kevésbé meredek területek a beszántás áldozatává váltak. A legelők nagy része a legeltetés megszűnése után beinduló intenzív cserjésedés hatására tűnt el. De a vízmosások megfogását szolgáló, avagy a gazdasági célú fásítás (amelyet nem a tájra jellemző őshonos fafajokkal, hanem messzi földről érkezett agresszív hódítókkal végeztek) szintén a természetes löszpusztagyepek vagy az értékes erdősztyepp-maradványok kárára történt.

Az infrastrukturális fejlesztések, csővezetékek, nagyfeszültségű elektromos vezetékek és a katonai célból elzárásra kerülő és többnyire tönkremenő területek tovább növelték a szabdaltságot.

Csakhogy a leginkább megritkult fajok sokszor épp azért ritkultak meg, mert terjedési képességük alacsony, és kedvezőtlen változások esetén csak nagyon kis távolságokat képesek leküzdeni. Eléjük egy-egy közút, néhány méteres szántó, de akár egy zárt galagonyacserjés is áthághatatlan akadályként tornyosul. Ezek az ember által túlhasznált és átalakított élőhelyek néhány évszázada jóformán még szigetek voltak a természetes élőhelyek tengerében. A péceli Várhegy és a tőle 4 km-re lévő Kerepesi Küdői-hegy – mint a fenti idézetből és a korabeli térképekből kiderül – még egy röpképtelen lomha szöcske számára is átjárható volt. Bizonyosan akkor is több szöcskegeneráció kellett a szomszédoláshoz és a hosszú távú fennmaradáshoz fontos „vérfrissítéshez”. Napjainkra ez a folyamat gyökeres fordulatot vett, az ember mértéktelen, önző nemtörődömségének hajótöröttei a tönkretett élőhelyek közti apró szigeteken élnek, és a távolságot jóformán csak a madarak tudják leküzdeni.

Sajnos a háborítatlan természetes szigeteken is zajlanak még azok a káros folyamatok – például a túlzott cserjésedés –, melyeknek mi csak közvetetten vagyunk okozói. Az élőhelyek további fragmentációnak vannak kitéve, sőt a Küdői-hegyen már nem is a gyepterületek feldarabolódásáról, hanem teljes eltűnéséről beszélhetünk.

Igazgatóságunk a Szárazgyepek megőrzése Közép-Magyarországon című LIFE+ Nature projekt keretében 2016 őszén kezdte meg a Küdői-hegy legértékesebb terület-részein a cserjeállomány visszaszorítását. Munkánk legfőbb szempontja, hogy a megmaradt gyepterületet a lehető legnagyobb kímélettel kezeljük, például a nagygépes munkavégzést igyekszünk a sokkal idő- és energiaigényesebb kézi munkavégzéssel kiváltani. Bízunk benne, hogy a területen még fellelhető természeti értékek mint a pannon táj részei hosszú távon is fennmaradnak. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a társadalom belátja, hogy természeti örökségünk megóvása az egyik legfontosabb alappillére az eljövendő generációk jólétének.

Tömegesen virágzik a nagyzezerjófű

Önkéntes természetvédőket várunk!

A területen végzett munkálatokhoz, azon belül a meredek domboldalakon lévő kivágott cserjeanyag lehordásához várjuk önkéntesek jelentkezését, egy főtől egy busznyai emberig, 14-től 114 éves korig. A megközelítéshez megfelelő számú jelentkező esetén buszt tudunk biztosítani, akár hétfévi időszakban is. Hétköznapokon bárki és bármikor csatlakozhat!

További információ: nemeth.andras@dinpig.hu

A Küdői-hegyről szép idő esetén tényleg páratlan panoráma fogad minket. A budai oldal hegyeiről, kilátóból rengetegen nézik a pesti oldalt, benne – anélkül hogy tudnák – a látóhatárt lezáró, szerényen megbúvó Küdői- és Látó- „hegyet”, de erről az oldalról ma alig akad, aki visszanézne...

Németh András
természetvédelmi örkerület-vezető

Erdei szellőrózsák a Küdői-hegy oldalában

LOVASOK A VÉDETT TERÜLETEKEN - kibékíthető ellentét?

„A magyarság történetében ősidőktől fogva kulcsszerepet játszott a ló és a lovaglás. A nomád pásztorélet, a hosszú vándorlások és a honfoglalás utáni lovas életmód általánossá tette a ló sokoldalú használatát. Az évszázadok során lovas nemzetté vált a magyar.”
(Csikós Katalin – www.lovasok.hu)

Ezen általánosnak mondható vélekedés újjáéledésének lehetünk tanúi az utóbbi évtizedekben, hiszen országszerte gombamód szaporodtak a lovardák és jelentek meg a lópartó tulajdonosok. Emiatt ha kirándulni vagy sétálni megyünk, egyre többször találkozhatunk tereplovásokkal vagy hátrahagyott nyomaikkal. Tereplovaglás közben a táj szépsége, a friss levegő, az erdők, gyepek nyugalma, a vadon élő állatok neszezése, a lovak és barátok társasága jó kikapcsolódást nyújt a lovasok számára. Ha lovaglásra kijelölt utakon, ösvényeken közlekednek, azzal általában nem okoznak kárt az erdőkben és gyepekben. Ezekről az ösvényekről letérve azonban ló és lovasa figyelmetlenségéből, tudatlanságából, esetleg nemtörődömségéből komoly károkat képes okozni a gyepek és az erdők sérülékeny élővilágában. Különösen érvényes ez a megállapítás a természeti értékben gazdag gyepek életközösségeire. A károk alapvetően a lovak taposásából és a hátrahagyott ürülékből keletkeznek, ezek hatására ugyanis nem kívánatos folyamatok indulnak el.

Egy hátasló átlagos tömege 350-600 kg, amihez persze hozzá kell számolnunk a lovas tömegét is: ezt figyelembe véve érzékelhetjük, hogy milyen komoly hatás éri a gyepek környezetét és élőlényeit egy-egy elhaladó lovas nyomvonalán. Taposás áldozatává válhatnak többek között a poszgas (pl. homoki varjúháj, rózsás kövirózsa), a párnás (pl. kövér daravirág, István király-szegfű, kései szegfű), a törpecserjés (pl.: napvirág) vagy a gumós, hagymagumós (pl.: homoki kikerics, tarka kosbor, mocsári kosbor) növények egyedei, hiszen ezek nem képesek regenerálódni, ha föld feletti részük megsemmisül. De veszélyt jelent ez a taposás a földfelszínen vagy közelében rejtőzködő (pl.: pannon gyík, magyar futrinka) vagy lassabban mozgó (pl. fűrészlábú szöcske, pompás nünüke) állatokra is. Szélsőséges esetben rendkívül ritka, kis egyedszámú növények vagy állatok akár

ki is pusztulhatnak az adott területről. Ez a taposási kár hatványozottan jelentkezik, ha a területet rendszeresen látogatják lovascsoportok vagy egyes lovasok. A sűrűn használt útvonalakon teljesen kitaposott csapások keletkeznek a gyepekben, mellettük pedig idővel újabbak jelennek meg, mert a lovasok szeretnek egymás mellett lovagolva beszélgetni. Domb- és hegyoldalokon problémát okoz a lovak taposásától fellazított talaj eróziója, amelynek következménye lehet az érintett élőhelyek pusztulása.

A másik komoly probléma az ürülék hátrahagyása. Ezzel sok meg nem emésztett, az adott területen korábban nem növő növény magja is bekerül a talajba, s ez a trágyából származó többlettápanyaggal (pl. nitrogénnel) kiszorítja az őshonos, ritka fajokat. Így egész életközösség tűnhet el vagy változhat meg kedvelt kirándulóhelyeinken. Az ürüléken kívül gyomosodást indítanak el a patákon behurcolt, gyomjellegű növényfajok is.

Érdemes még megjegyezni, hogy a kedvelt területeken a lovasok levágják a zavaró, belógó cserjék és fák ágait, valamint új ösvényeket alakítanak ki, a helyszín így csábítóvá válik mások (pl.: terepkerékpárosok stb.) számára, akik tovább tapossák, teszik tönkre az élőhelyeket.

A károkozások nagy része elkerülhető lenne bizonyos alapvető szabályok betartásával. Például:

- **Tájékozódjunk**, hogy az útvonalunk érint-e **védett vagy fokozottan védett területet**, és ha igen, **mely értékeire kell különös figyelmet fordítani**. (Erről minden Nemzeti Park Igazgatóság szívesen ad felvilágosítást!)
- Bizonyos gyeptípusokon (pl. sziklagyepek, láprétek, nyílt és zárt homoki gyepek, stb.) **ne hagyjuk el a kijelölt ösvényt!**
- Készüljünk fel arra, hogy az érzékeny területeken **ne hagyjunk hátra ürüléket!**

FAIRTÁS A TERMÉSZET VÉDELMEBEN

A Budaörsi Kopárokon a szárazgyepes élőhelyek védelmét szolgáló munkálatok folynak. A munkákkal járó fakivágások számos kérdést vetnek fel az ott lakó, arra kiránduló emberekben. Interjúnkban a leggyakoribb ilyen kérdéseket tettük fel KISS Gyula projektvezetőnek, a munkálatok irányítójának.

A Budaörsi Kopárok fokozottan védett természetvédelmi terület, amelyet sokan látogatnak. A kirándulók, akik most járnak erre, legnagyobb megdöbbenésükre azt látják, hogy kivágják a fákat, bokrokat. Sokan szóvá is teszik ezt, hiszen szép, egészséges fákat döntenek ki, nem is kis mennyiségben. Hogyan történhet ez meg?

– A területen kirándulók, sportolók egy európai uniós LIFE+ pályázat keretében megvalósított, első pillantásra fairtásnak látszó, valójában azonban egy sok éve tervezett és várt élőhely-rekonstrukciót láthatnak. A beavatkozások célterületei, a Kopárokon még foltokban megtalálható lejtősztyepprétek és pannon sziklagyepek – közös kifejezéssel szárazgyepek – az Európai Unión belül legnagyobb arányban hazánkban fordulnak elő, de sajnos itt is egyre fogyatkozó területen. Különlegességüket az adja, hogy számos, csak ilyen típusú élőhelyeken előforduló növény- és állatfajnak adnak otthont, mint például az István király-szegfű, a korongpár vagy a kaszpi haragossikló. A területre a több évtizeddel ezelőtt erózióvédelmi céllal betelepített, hazánkban nem őshonos feketefenyő, illetve az őshonos galagonya erőteljes növekedésével olyan sűrű, összefüggő állományokat hozott létre, melyek alatt az említett, értékes gyepei fajok hosszú távon kipusztultak volna. Igazgatóságunk kizárólag az üzemtervezett erdőterületeken kívül felnőtt, spontán elterjedt fákat és bokrokat távolítja el, a valódi erdők megmaradnak. A terület védett természeti értékeit egy tanösvény segítségével mutatjuk be, remélhetőleg még az idén.

Nagyon meredek oldalakon is kivágják a fákat.

Nem fogja ott lemosni az amúgy is vékony talajt az eső?

– Szerencsés esetben a kivágott fák és bokrok alatt életerős, összefüggő gyepek találhatók, ezeken a részeken nincs szükség külön beavatkozásra.

Ahol azonban a lekerült fás szárú növényzet sűrűsége miatt a gyepek megritkultak vagy részben el is tűntek, ott a kitermelt faanyagból számos erózióvédő gátat építünk. Ezeket sok esetben az Igazgatóságunk szervezésében alakuló önkéntes programok résztvevői maguk készítik el.

Mi történik a kivágott fákkal? Ha értékesítik őket, mire költik a bevételt?

– Az érintett terület a Pilisi Parkerdő Zrt. vagyonegyesítésében van, a kitermelt faanyaggal ők rendelkeznek. A fákat és bokrokat ledarálják és az így keletkezett aprítékot hőerőművekben hasznosítják.

Az ösvényekre dőlt fákat miért nem húzzák el az útból, hogy az emberek zavartalanul tudjanak továbbra is kirándulni?

– A kivágott fákat folyamatosan távolítjuk el a területéről, ami az igen nehéz domborzati viszonyok, valamint az érzékeny, sekély talaj kímélése miatt sokáig tart. Azt azonban elmondhatjuk, hogy azokat az útvonalakat megtisztítottuk, amelyeket a kirándulók is szabadon látogathatnak. A területen áthaladó piros kereszt turistaútvonal például régóta teljes hosszában járható. Más útvonalak – találóbb kifejezéssel ösvények, csapások –, a fokozottan védett terület nagyközönség elől elzárt, igen érzékeny részeire vezetnek. Ezért ahol csak lehet, a kivágott fák segítségével ezeket az ösvényeket zárva hagyjuk.

A GYURGYALAGRÓL

A három trópusi színeket viselő hazai madárfaj egyike a szalakóta és a jégmadár mellett a rendkívül impozáns gyurgyalag. Kék-sárga-zöld-piros tollruhája feltűnőnek hat, de alaposabban megfigyelve a színek elrendezése teljesen logikus: a hastájék kéksége alulról nézve az égbe, a felsőtest tarkasága felülről nézve a változatos tájba illik bele.

A rigó méretű gyurgyalagnak az életmódja is elég szokatlan: homok- vagy löszpartfalak oldalába vájja majd' kétméteres hosszúságú költőüreget, ahonnan közel két hónap múlva repülnek ki az öregeknél tompább színezetű fiatalok.

Kizárólagos rovarvő lévén elég későn, májusban érkezik hazai költőhelyeire, homokbányák, partfalak közelébe, ahol a párok rövid egyezkedés után területet foglalnak. Ilyenkor sokszor hallani jellegzetesen gurgulázó, purrogó hangjukat, amelyről ma használatos nevüket kapták, bár Herman Ottó még a hasonlóan kifejező „piripió” néven szerepelteti őket „A madarak hasznáról és káráról” című, korszakos művében.

Csökkenő tendenciát mutató világállományának közel fele Európa területén él, s ebből jelentősnek számít a 20–30 ezer párra tehető hazai fészkelő populáció. Életmódjából adódóan jellemzően az alföldi területek madara, de vonuláskor bárhol felbukkanhat. Az említett késői érkezés mellett elvonulása is korai, ami a rovarélet csökkenésével magyarázható. A családokból ideiglenesen összeverődő csapatok augusztus közepén már Afrika trópusi területi felé veszik az irányt.

A gyurgyalag – kontinenseken átívelő vándorútja és szépségéből adódó veszélyeztetettsége miatt – jó ideje a kiemelten védett fajok közé tartozik, természetvédelmi értéke 100 ezer forint (ennek az összegnek akkor van jelentősége, ha büntetőeljárás indul valaki ellen, aki a faj egyedeit bármilyen fejlődési alakban elpusztította)! Sajnos ez sem tántorít el egyes gazdálkodókat, akik káruk megelőzése vagy megtorlása miatt semmisítenek meg akár teljes fészekaljákat.

A problémát már a madár neve is jelzi: Linné (a tudományos nevezék- és rendszertan atyja, így számos faj névadója) „apiaster”, azaz méhevő néven illette a fajt, utalva a rovarvő gyurgyalag vonzódására a hártýásszárnyúakhoz (jellemzően méhekhez és darazsakhoz). A konfliktust a már említett polihisztor, Herman Ottó több mint 100 éve így írta le: „...Az esős időt (a gyurgyalag) nem szereti és ilyenkor a méhesek tájára telepedik, hogy mindenképpen méhekhez jusson: ez határozottan kártétel és nem tűrhető.” Ez a szemlélet hazánkban a 21. században is fennmaradt, annak ellenére, hogy tudományos vizsgálatok megállapították: a házi méh csak kis részét teszi ki a gyurgyalag táplálékának, és aránya meg sem közelíti a közhiedelem szerinti mértéket. A kaptárak körültekintő elhelyezésével és hagyományos riasztási módszerek alkalmazásával jelentősen csökkenthetők a kockázatok.

További problémát jelentenek a művelt homokbányákban megtelepedő párok, amelyek hátráltatják a nyersanyag kitermelését. Természetesen erre is van megoldás – az utóbbi években számos kompromisszumot tapasztaltunk, például időlegesen felfüggesztették a kitermelést vagy intézkedéseket hoztak a megtelepedés megelőzésére.

Selmeczi Kovács Ádám, tájegységvezető

gyurgyalag telep

SZÁRAZGYEPEK keresztrejtvény

1	2	3	4	G	5	6		7	8	9	10	Ó
11					12		13					
S		14		L								15
16	17				18						19	
	20			21			22		23			
24			25				26		27			28
29		G				E		I				30

VÍZSZINTES

- Budaörsi kopárokon élő ritka hüllő nevének első fele
- Budaörsi kopárokon élő ritka hüllő nevének második fele
- Válogatott német labdarúgó
- Ezen a Sződ melletti hegyen homoki kikerics nyílnak
- Ez a cserje beboríthatja a gyepeket
- Lejegyzek valamit
- Jót tesz a gyepeknek, ha ez az állat legeli
- Hegyes cipész-szerszám
- Egyszerű gép, máshogy dísz
- Magokat szór
- Billeg
- ...-péc, kapuléc
- Sárga elem
- Mindenkinek csak egy van
- A gyepeket így is kezelhetik
- Névelő

FÜGGŐLEGES

- Emlékmű és halál jelzője is lehet
- Névelő
- Fekete énekesmadarak
- Forma
- Ott, a szobában
- Kihúzza a bajból
- Valaki ellentéte
- Oltás a szomjukat
- Dél-koreai autó
- Háziállat
- Alkohol
- Kis patak
- Kacsa
- Fekhelye
- Gondol
- Fém
- Létezik
- Kicsinyítő képző
- Ver
- Névelő

Töltsd ki a keresztrejtvényt, hogy megtudd, melyik az a ritka hüllő-fajunk, melynek élőhelyét többek között a fekete fenyő visszaszorításával is védjük a Budaörsi kopárokon.

Ha megvan a megoldás (vízszintes 1 és 7), küldd el e-mailben, neved és címed pontos feltüntetésével!

E-mail címünk: lichterk@dinpi.hu.
Beküldési határidő: 2017. június 15.

Előző számunk rejtjénének helyes megfejtése:

- örvös légykapó
- énekes rigó
- erdei pinta
- nyaktekercs
- sárgarigó
- szajkó
- holló
- fehérhátú fakopáncs
- uráli bagoly
- vándorsólyom
- vörösbegy
- fekete gólya

KERESD CINCÉRES TERMÉKEINKET!

Lepd meg családtagjaidat, barátaidat vagy akár saját magadat egy igazi cincéres ajándékkal! Zöld Boltunkban (Budapest XII., Költő utca 21.) és bemutatóhelyeinken személyesen veheted kézhez a legújabb nemzeti parkos szuveníreket. A teljes kínálatunkért és a rendelési információkért látogass el weboldalunkra!

FRANCIA KÁRTYA

Nemzeti parkunk növényeit, lepkéit és védett madarait bemutató francia kártyacsomagok Zsoldos Márton és Kókay Szabolcs művészi festményeivel.

Gyártó: PIATNIK. Ára: 1100 Ft; két csomag ára: 2 000 Ft.

Hiúz Ház - Erdei Iskola és Látogatóközpont Királyréten

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben.

Cím: 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Információ: erdei iskola: Takáts Margit, 06 27 585 625; látogatóközpont: Sevcsik András, 06 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénás-hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás és a Sisakvirág tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörcsin Ház

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614

vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig.

Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu